

УДК 343.9
DOI 10.31733/2078-3566-2021-2-256-263

Юрій КРАМАРЕНКО[®]
кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ БОРЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Здійснено загальний аналіз заходів протидії організованій злочинності, що застосовуються в окремих країнах світу та міжнародними правоохоронними органами. Приділено увагу досвіду ЄС щодо аналізу активності організованої злочинності, визначення пріоритетів та загроз, а також координації зусиль у боротьбі з організованою злочинністю. Узагальнено погляди фахівців щодо тенденцій та пріоритетних напрямів боротьби з цим явищем, при цьому констатовано, що сьогодні практично відсутні відмінності між злочинними та терористичними організаціями, та фактично відбувається їх зрощення й перейняття способів дій. Зроблено аналіз суб'єктів боротьби з організованою злочинністю в Україні, на підставі чого сформульовано висновки щодо наявності організаційних та інституційних можливостей перейняття та запровадження світового досвіду боротьби з організованою злочинністю.

Ключові слова: організована злочинність, правоохоронні органи, спеціальні методи розслідування, боротьба з організованою злочинністю.

Постановка проблеми. Сьогодні зусилля урядів багатьох країн спрямовані на боротьбу з організованою злочинністю. З цією метою створюються урядові та міжурядові організації, основною функцією яких є виявлення та нейтралізація проявів організованої злочинності, а також ухвалюються нормативно-правові акти, що забезпечують протидію цьому явищу. Україна також залучається до цього процесу. В червні 2020 року «з метою припинення діяльності злочинних спільнот, учасників таких спільнот, притягнення до кримінальної відповідальності «злочинців у законі», а також інших учасників злочинних спільнот та осіб, причетних до створення та функціонування злочинних спільнот» було прийнято та введено в дію Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» [1]. У вересні цього ж року Кабінетом міністрів України було схвалено Стратегію боротьби з організованою злочинністю (далі – Стратегія) в меті якої задекларовано побудову «ефективної системи боротьби з організованою злочинністю, що складається з підсистем правового, інституційного, наукового, інформаційно-аналітичного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, координації та взаємодії, контролю, а також міжнародного співробітництва» [2]. У травні 2021 року Указом Президента України від 21 травня 2021 року № 203/2021 введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», в якому визначено 674 особи [3]. У відеозверненні Президента України щодо цих санкцій зазначалось, що «після ухвалення закону про «ворів у законі», стратегії боротьби з організованою злочинністю та 9 місяців роботи застосовано персональні санкції проти 557 «злочинців у законі», відомих у світі», а також застосовано санкції щодо 111 іноземців, які є кримінальними авторитетами [4].

Соціально-політичні зміни в Україні створюють нові виклики перед державними органами та українським народом. Організована злочинність, що утворилася в Україні наслідок «кримінальної революції» [5; 6] та в умовах зрощення тіньового та політичного капіталу, стає суттєвою перешкодою для вирішення соціальних та економічних питань. Успішне подолання перешкод можливе за умов співробітництва та поміркованого перейняття світового

© Крамаренко Ю. М., 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9023-6302>

ykramlawyer@gmail.com

досвіду у боротьбі з організованою злочинністю.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання боротьби з організованою злочинністю досить широко обговорюються під час науково-практичних заходів різного рівня та досліджуються фахівцями у сфері соціології, кримінології, управління, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності. Зокрема, А. Алесіна, С. Пікколо та П. Пінотті звертали увагу на використання злочинними організаціями насилля як способу впливу на результати виборів та поведінку політиків» [7]. М. Наїм у 2012 році зауважував, що світова криза стала «благом» для злочинного світу, оскільки злочинні організації через слабку економіку могли скуповувати потенційно вигідні, але фінансово слабкі компанії за вигідним цінами, а також залучити до злочинних організацій експертів в різних сферах, що стали безробітними внаслідок вивільнення [8]. М. Балінт вказує на появу мафіозних держав на посткомуністичному просторі [9]. У роботах І. П. Рущенко приділена увага трансформаційним процесам в Україні за часів набуття незалежності, які він по суті називає «кримінальною революцією», а також світоглядним та соціальним змінам, що настали та можуть настати у зв'язку з ними [5; 6]. Також організаційним та тактичним аспектам боротьби з організованою злочинністю приділено увагу в роботах О. І. Гурова, О. Ф. Долженкова, В. П. Корж, М. В. Корнієнко, В. С. Овчинського та інших. Проте, зважаючи на темп та масштаби суспільних змін у всьому світі, ця проблематика не втрачає своєї актуальності та набуває нових рис, що потребують переосмислення.

Метою статті є аналіз основних напрямів та способів протидії організованій злочинності, що застосовуються іншими країнами та міжурядовими організаціями, а також визначити можливість використання такого досвіду у діяльності правоохоронних органів України.

Виклад основного матеріалу. З огляду на національне законодавство та міжнародні нормативно-правові акти вбачається відсутність єдиного визначення для поняття «організована злочинність». Інколи під нею розуміють «тривале злочинне підприємництво, яке спрямоване на отримання прибутку від незаконної діяльності, яка часто користується великим суспільним попитом. Її існування підтримується за рахунок корупції державних чиновників і використання залякування, погроз або сили для захисту своєї діяльності» [10].

Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» у ч. 1 ст. 1 організовану злочинність визначає як сукупність кримінальних правопорушень, що вчиняються у зв'язку з створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань» [11].

У Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності використовується таке поняття як «організована злочинна група», що означає «структурно оформлену групу в складі трьох або більше осіб, що існує протягом визначеного періоду часу і діє узгоджено з метою здійснення одного або декількох серйозних злочинів або злочинів, визнаних такими відповідно до цієї Конвенції, для того, щоб одержати, прямо або посередньо, фінансову або іншу матеріальну вигоду» [12].

Відповідно до загальної частини Кримінального кодексу України «організованість» злочинності виражається у двох формах – «організована група» та «злочинна організація», а в особливій частині застосовується поняття «злочинна спільнота» – об'єднання двох чи більше злочинних організацій.

Проте термінологічні розбіжності не мають такого впливу на якість боротьби з організованою злочинністю, як процедурні відмінності національних законодавств щодо співробітництва та спеціальних методів розслідування.

Вивчаючи будь-чий досвід, необхідно виходити із умов та обставин, що враховуються під час його формування. Розглянемо основні тенденції, що, на думку фахівців, намічаються в організованому злочинному середовищі. Організована злочинність (далі – ОЗ), як і весь світ, перебуває у постійному трансформаційному процесі. За припущеннями фахівців майбутні тенденції організованої злочинності будуть формуватися під впливом глобальних змін в таких областях, як демографія, міграція, урбанізація, конфлікти та економіка [13]. До основних тенденцій сьогодні відносять:

– організовані злочинні організації та спільноти у всьому світі внаслідок процесів глобалізації стають більш пов'язані між собою та все більше набувають характеру транснаціональності;

– в транснаціональній організованій злочинності беруть участь як високоструктуровані, так і слабкоструктуровані організації, при цьому переважає думка, що перші програють останнім;

– традиційні ієрархічно організовані злочинні групи в умовах тиску з боку правоохо-

ронних органів виробили «клітинну структуру», аналогічну тій, яка спостерігається у терористичних групах, і що складається з невеликих мереж, що проводять роботу, яку раніше виконували більш жорсткі структури;

– завдяки розвитку технологій, засобів комунікації та обміну інформацією і знаннями, злочинні організації не тільки отримали більше можливостей для обміну «злочинним досвідом», а й стали отримувати такий досвід від терористичних організацій, з якими вони все більше починають співпрацювати або перетворюватись одна в одну, внаслідок чого відмінність між ними іноді зникає;

– технологія є ключовим компонентом більшості злочинних дій, що здійснюються організованими злочинними групами в ЄС;

– безпрецедентна міра гнучкості, що проявляється особливою легкістю, з якою злочинці пристосовуються до змін у суспільстві.

За даними Європолу (SOCTA 2021), у злочинних мережах, що діють в ЄС, вбачаються такі показники:

– приблизно 40 % залучені в торгівлю нелегальними наркотиками;

– приблизно 60 % використовують насильство як частину свого кримінального бізнесу;

– використання корупції і зловживання законними бізнес-структурами є ключовими рисами серйозної організованої злочинності в Європі, при цьому дві третини злочинців регулярно вдаються до корупції;

– більше ніж 80 % кримінальних мереж використовують легальні бізнес-структури [14].

31 березня 2021 року Комітет міністрів прийняв розроблені Комітетом Ради Європи по боротьбі з тероризмом (CDCT) «Керівні принципи», що містять рекомендації країнам-членам щодо попередження та протидії тероризму. В цьому документі серед напрямів, на яких рекомендовано зосередити увагу країнам-членам, зазначено такі.

1. Правові інструменти та основи. Відповідність національного законодавства регіональним та міжнародним документам.

2. Моніторинг/розвідка. Розробка та впровадження спеціальних інструментів розслідування, використання інформації з місць позбавлення волі, даних фінансової розвідки, використання нових методів збирання інформації.

3. Розслідування. Використання спеціальних методів розслідування під контролем суду та інших уповноважених органів із дотриманням прав людини та основоположних свобод.

4. Матеріальне кримінальне право. Удосконалення використання національного кримінального законодавства відносно тероризму та організованої злочинності, запровадження караності будь-якої участі організованої злочинності у терористичній діяльності чи діях щодо сприяння тероризму.

5. Захист свідків, співробітників правосуддя та викривачів.

6. Повернення активів.

7. Корупція.

8. Місця позбавлення волі (тюрми). Попередження радикалізації та насильницького екстремізму, недопущення обміну досвідом між терористами та організованими злочинними організаціями, активізація програм реабілітації та реінтеграції.

9. Потенціал. Забезпечення спеціалізації співробітників поліції, прокурорів, суддів що беруть участь у боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю.

10. Боротьба з незаконним обігом зброї.

11. Співробітництво та координація на національному та міжнародному рівнях.

12. Дослідження. Заохочення проведення досліджень у сфері тероризму та транснаціональної організованої злочинності для кращого їх розуміння [15].

На території Європи створено Європол, що має досить ґрунтовну практику щодо вивчення та боротьби з ОЗ. Для визначення загроз, планування заходів їх нейтралізації в ЄС запроваджено цикл щодо серйозної і організованої злочинності (EU POLICY CYCLE – EMPACT) [16]. Цикл забезпечує основу, яка об'єднує правоохоронні органи держав-членів, Європол і широке коло багатопрофільних партнерів в боротьбі з серйозною і організованою злочинністю. Він переводить стратегічні цілі на європейському рівні в конкретні оперативні дії проти серйозної і організованої злочинності. Цей цикл є методологією, прийнятою Європейським Союзом в 2010 році для усунення найбільш серйозних кримінальних загроз. Кожен цикл триває чотири роки і оптимізує координацію і співпрацю з пріоритетів у сфері злочинності, узгодженим усіма державами-членами. Протягом циклу всім зацікавленим службам і зацікавленим сторонам на національному рівні та рівні ЄС пропонується виділити ресурси і взаємно посилити зусилля. Також відслідковуються загрози, які виникають, щоб з ними можна було ефективно боротися.

На період 2018–2021 років Радою ЄС були визначені такі пріоритети: кіберзлочинність; розповсюдження наркотиків; сприяння нелегальній міграції; організована майнова злочинність; торгівля людьми; шахрайство з акцизом та ПДВ; незаконний обіг вогнепальної зброї; екологічна злочинність; кримінальні фінанси та відмивання грошей; шахрайство з документами.

Цикл щодо серйозної і організованої злочинності в ЄС (POLICY CYCLE) становить чотири етапи (кроків) (рис. 1).

Рис. 1. Цикл щодо серйозної і організованої злочинності в ЄС (EU POLICY CYCLE – EMPACT)

Крок 1: Оцінка загрози серйозної та організованої злочинності (SOCTA - Serious and organised crime threat assessment). Фактично на цьому кроці аналізуються суб'єкти (учасники) організованої злочинності (організовані злочинні групи, злочинні мережі, кримінальні експерти), способи їх дій (технології, корупція тощо), види активності (ринки, сфери діяльності) на підставі чого визначаються пріоритети майбутньої діяльності Європолу та інших зацікавлених осіб.

Крок 2: Стратегічні плани. За допомогою цих планів визначають цілі та очікувані результати діяльності правоохоронних органів ЄС.

Крок 3: Європейська мультидисциплінарна платформа проти кримінальних загроз (EMPACT). Проекти, передбачені програмою EMPACT, встановлюють оперативні плани дій (OAP – operational action plans) для боротьби зі злочинністю у сферах, яким було призначено пріоритет EMPACT. Оперативні плани передбачають (встановлюють) щодо кожного завдання країну-члена та організацію ЄС, які будуть координовано працювати над ним. Тобто визначають завдання та виконавців оперативних планів.

Крок 4: Оцінка. Інформація про оперативні плани дій – «OAP» надходить до Європолу через його безпечну систему SIENA для аналізу. Розвідка, отримана внаслідок цих розслідувань, дає інформаційні огляди Постійному комітету з питань оперативного співробітництва у сфері внутрішньої безпеки (COSI – Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security). COSI складається з високопоставлених чиновників з Міністерства внутрішніх справ і/або юстиції кожної держави-члена ЄС, а також представників Комісії та EEAS (Європейська служба зовнішніх зв'язків). Європол, Євроюст, Фронтекс (Європейське агентство з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського Союзу), CEPOL (Європейський поліцейський коледж) та інші відповідні органи можуть бути запрошені на зустріч у ролі спостерігачів. Огляди проводяться, серед іншого, на основі оцінки загрози серйозної та організованої злочинності Європолу (SOCTA), яка оцінює зусилля по боротьбі зі злочинами у пріоритетних сферах EMPACT. На основі своїх оглядів COSI може рекомендувати коригування в межах однієї або другої сфери.

Щодо досвіду у боротьбі з ОЗ у США, треба звернути увагу на так звані Закони RICO (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act), що було розроблено у кінці 1960-х років минулого століття та спрямовано на спеціальні повноваження представників правоохоронних органів, зокрема під час впровадження їх в злочинні співтовариства та спеціальні методи розслідування. Наприклад, у США було проведено низку негласних операцій («Шейх», «Greylord» («Сірий кардинал»), «Lost Trust» («Втрачена довіра») тощо),

протягом яких було виявлено злочинні та корупційні мережі та пред'явлені звинувачення суддям, адвокатам, поліцейським, членам законодавчих органів, керівникам оборонних компаній та урядовцям, зокрема й інших країн. Деякі операції тривали понад два роки [17].

Сьогодні, на думку фахівців, боротьба з транснаціональною злочинністю буде ефективною в разі зосередження основної уваги на таких основних напрямках: 1) укріплення міжнародного співробітництва; 2) спеціальні методи розслідування; 3) захист свідків та стимулювання до співробітництва; 4) адміністративна взаємодія та співробітництво з приватним сектором; 5) повернення активів [13].

Зважаючи на особливості державного управління у сфері правоохоронної діяльності в Україні, сьогодні коло суб'єктів, що здійснюють безпосередню боротьбу з організованою злочинністю або залучені чи можуть бути залучені до неї, досить широке. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» до системи органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю в Україні, належать дві групи:

- а) спеціально створені для боротьби з організованою злочинністю державні органи;
- б) державні органи, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю в межах виконання покладених на них інших основних функцій.

Інші спеціальні органи для боротьби з організованою злочинністю, відповідно до вимог законодавства, можуть створюватись на постійній або тимчасовій основі в разі потреби виключно Верховною Радою України.

Також Законом України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» було передбачено Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України (далі – Комітет). Також при ньому для науково-дослідного забезпечення боротьби з ОЗ передбачалось створення міжвідомчого центру з проблем боротьби з організованою злочинністю.

Проте вимоги вказаного Закону щодо існування та діяльності цього Комітету на цей час, по-перше, визнано неконституційними на підставі Рішення Конституційного Суду № 9-рп/2004 від 07.04.2004, а по-друге, Указ Президента України від 8 лютого 2005 року № 208/2005, яким було ліквідовано Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України, з переданням його функцій, фінансового та матеріально-технічного забезпечення Раді національної безпеки і оборони України (далі – РНБО), також втратив чинність згідно з іншим Указом Президента України № 1084/2006 від 15.12.2006 року.

Згідно з вищезазначеною Стратегією планується створення іншого координаційного органу – Національного координатора. З аналізу чинного законодавства та рішень органів влади й посадових осіб, можна зробити висновок, що функції координуючого органу в цій сфері виконуються Радою національної безпеки і оборони України, яка «координує і контролює діяльність органів виконавчої влади з протидії корупції, забезпечення громадської безпеки та боротьби із злочинністю з питань національної безпеки і оборони».

Також з аналізу чинного законодавства можна зробити висновок, що до державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, сьогодні належать фактично лише спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України, оскільки спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України було ліквідовано в 2015 році відповідно до реформування органів внутрішніх справ та прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування органів внутрішніх справ». Створений у жовтні 2019 року Департамент стратегічних розслідувань (далі – ДСР) Національної поліції України хоч і здійснює реалізацію повноважень Національної поліції України в частині боротьби з організованою злочинністю, проте не є спеціальним державним органом по боротьбі із організованою злочинністю, а отже, й не має відповідних повноважень відповідно до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю».

Висновки. Отже, з огляду на досвід боротьби з ОЗ інших країн, можна визначити кілька ключових моментів, що полягають у наявності, по-перше, потужного аналітичного центру, що акумулює інформацію щодо дій (поведінки) ОЗ та її учасників, та механізмів отримання і накопичення оперативної інформації про дії організованих злочинних організацій (активність, сфери інтересів, лідери тощо), по-друге, органу, що здатен оперативно ухвалювати рішення та здійснювати заходи щодо їх реалізації (тобто впливати на явища та процеси), і по-третє, правового регулювання можливостей правоохоронних органів щодо здійснення

негласної роботи (спеціальних методів розслідування) на будь-якій території з дотриманням основоположних прав та свобод.

В Україні сьогодні є правова основа та правоохоронні органи, що мають змогу ефективно виконувати функції боротьби з ОЗ, але є потреба в удосконаленні правових та організаційних механізмів щодо їх спільної діяльності – координації, підпорядкування, комунікації, визначення повноважень, взаємодії тощо. Також сьогодні в Україні окреслено загальні напрями роботи органів влади та суспільства в цьому напрямі, що за сприятливих умов та злагодженої взаємодії як на національному, так і міжнародному рівні можуть бути результативними вже в короткостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2513&skl=10.
2. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»: Указ Президента України №203/2021 від 21 травня 2021 року. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/2032021-38949>.
4. Звернення Президента України за результатами засідання Ради національної безпеки і оборони 14 травня. URL : <https://www.president.gov.ua/videos/zvernennya-prezidenta-ukrayini-za-rezultatami-zasidannya-rad-1897>.
5. Игорь Рущенко. «Криминальная революция» как социетальный фактор. *Социология: теория, методы, маркетинг*. 2008. № 3. С. 194–210. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/89950/13-Ruschenko.pdf?sequence=1>.
6. Игорь Рущенко. От «криминальной революции» к «криминальному обществу». *Социология: теория, методы, маркетинг*. 2014. № 2. С. 3–22. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/90561/01-Ruschenko.pdf?sequence=1>.
7. Alberto Alesina, Salvatore Piccolo, Paolo Pinotti. “Organized Crime, Violence, and Politics” *The Review of Economic Studies*, Volume 86, Issue 2, March 2019, Pages 457–499. URL : <https://doi.org/10.1093/restud/rdy036>.
8. Foreign Affairs «Mafia States Organized Crime Takes Office» By Moisés Naím May/June 2012. URL : <https://www.foreignaffairs.com/articles/2012-04-20/mafia-states>.
9. Мадьяр, Балинт. Анатомия посткоммунистического мафиозного государства: На примере Венгрии / пер. с венг. П. Борисова. Новое литературное обозрение. Москва, 2016. 392 с.
10. Website United Nations Office on Drugs and Crime. URL: <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-1/key-issues/defining-organized-crime.html>.
11. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.
12. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року, ратифіковано із застереженнями і заявами Законом № 1433-IV від 04.02.2004 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.
13. Белая книга о транснациональной организованной преступности. URL : <https://rm.coe.int/-/168070ab45>.
14. European Union Serious And Organised Crime Threat Assessment. URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>.
15. Council of Europe. URL : https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a19655.
16. Eu policy cycle – empact. URL: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/eu-policy-cycle-empact>.
17. Институциональная коррупция как угроза экономической безопасности: тенденции и перспективы противодействия. Москва, 2012. 244 с.

Надійшла до редакції 31.05.2021

References

1. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo vidpovidalnosti za zlochyny, vchyneni zlochynnoiu spilnotoiu [Draft Law on Amendments to the Criminal Code of Ukraine on Liability for Crimes Committed by the Criminal Community]. URL : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/>

webproc4_2?pf3516=2513&skl=10. [in Ukr.].

2. Pro skhvalennia Stratehiyi borotby z orhanizovanoyu zlochynnistyuu : Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 veresnya 2020 r. № 1126-r [On approval of the Strategy for Combating Organized Crime: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 16, 2020 № 1126-r]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>. [in Ukr.].

3. Pro rishennia Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 travnya 2021 roku «Pro zastosuvannya personalnykh spetsialnykh ekonomichnykh ta inshykh obmezhuvalnykh zakhodiv (sanktsiy)» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of May 14, 2021 "On the application of personal special economic and other restrictive measures (sanctions)"] : Ukaz Prezydenta Ukrainy №203/2021 vid 21 travnya 2021 roku. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2032021-38949>. [in Ukr.].

4. Zvernennia Prezydenta Ukrainy za rezultaty zasidannia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony 14 travnia [Address of the President of Ukraine following the meeting of the National Security and Defense Council on May 14]. URL : <https://www.president.gov.ua/videos/zvernennya-prezidenta-ukrayini-za-rezultatami-zasidannya-rad-1897>. [in Ukr.].

5. Igor Ruschenko. «Kriminalnaya revolyutsiya» kak sotsialnyy factor ["Criminal revolution" as a societal factor]. *Sociologiya: teoriya, metody, marketing*. 2008. № 3. S. 194–210. URL : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/89950/13-Ruschenko.pdf?sequence=1>. [in Russ.].

6. Igor Ruschenko. Ot «Kriminalnoj revolyucii» k «kriminalnomu obshestvu» [From "criminal revolution" to "criminal society"]. *Sociologiya: teoriya, metody, marketing*. 2014. № 2. S. 3–22. URL : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/90561/01-Ruschenko.pdf?sequence=1>. [in Russ.].

7. Alberto Alesina, Salvatore Piccolo, Paolo Pinotti. "Organized Crime, Violence, and Politics" The Review of Economic Studies, Volume 86, Issue 2, March 2019, Pages 457–499, <https://doi.org/10.1093/restud/rdy036>.

8. Foreign Affairs «Mafia States Organized Crime Takes Office» By Moisés Naím May/June 2012 URL:<https://www.foreignaffairs.com/articles/2012-04-20/mafia-states>.

9. Madyar, Balint. Anatomiya postkommunisticheskogo mafioznogo gosudarstva: Na primere Vengrii [The Anatomy of a Post-Communist Mafia State: The Case of Hungary] / per. s veng. P. Borisova. Novoe literaturnoe obozrenie. Moskva, 2016. 392 s. [in Russ.].

10. Website United Nations Office on Drugs and Crime. URL: <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-1/key-issues/defining-organized-crime.html>.

11. Pro orhanizatsiino-pravovi osnovy borotby z orhanizovanoiu zlochynnistiu [On the organizational and legal basis for combating organized crime] : Zakon Ukrainy vid 30.06.1993 № 3341-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>. [in Ukr.].

12. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti, Pryiniata rezoliutsiieiu 55/25 Heneralnoi Asamblei vid 15 lystopada 2000 roku, ratyfikovano iz zasterezhenniamy i zaiavamy Zakonom № 1433-IV vid 04.02.2004 roku [United Nations Convention against Transnational Organized Crime, Adopted by General Assembly resolution 55/25 of 15 November 2000, ratified with reservations and declarations by Law № 1433-IV of 4 February 2004]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text [in Ukr.].

13. Belaya kniga o transnatsionalnoy organizovannoy prestupnosti [White paper on transnational organized crime]. URL: <https://rm.coe.int/-/168070ab45> [in Russ.].

14. European Union Serious And Organised Crime Threat Assessment. URL : <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>.

15. Council of Europe. URL : https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectId=0900001680a19655.

16. Eu policy cycle – impact. URL : <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/eu-policy-cycle-impact>.

17. Institutsionalnaya korrupsiya kak ugroza ekonomicheskoy bezopasnosti: tendentsii i perspektivy protivodeystviya [Institutional Corruption as a Threat to Economic Security: Trends and Prospects of Counteraction]. Moskva, 2012. 244 s. [in Russ.].

ABSTRACT

Yuriy Kramarenko. Specific issues of using the world experience of fight against organized crime in the activities of Ukrainian law enforcement agencies. The article provides a general analysis of measures to counter organized crime. The main trends in the manifestation and development of organized crime are highlighted. There is a "network structure" in the activities of organized criminal groups. Today, the distinction between criminal and terrorist organizations is blurring. The merging and transformation of criminal and terrorist organizations is taking place. The article focuses on the experience of combating organized transnational crime in the European Union. Planning and implementing measures to combat organized crime actually consists

of four stages: the Serious and Organized Crime Threat Assessment (SOCTA); strategic plans; planning of operational actions; evaluation and correction of actions.

According to Europol (SOCTA 2021), organized crime in the European Union has the following trends:

- close to 40 % of the criminal networks active in the EU are involved in the trade in illegal drugs;
- round 60 % of the criminal networks active in the EU use violence as part of their criminal businesses.

The use of corruption and the abuse of legal business structures are key features of serious and organised crime in Europe. Two thirds of criminals use corruption on a regular basis. More than 80 % of the criminal networks use legal business structures

The possibilities of applying world experience in the activities of law enforcement agencies of Ukraine are analyzed. It is concluded that in Ukraine there is a system of law enforcement agencies that perform the functions of combating organized crime. For the successful fulfillment of such tasks, there is a need to improve the legal and organizational mechanisms of their joint activities.

Keywords: *organized crime, law enforcement agencies, special investigative techniques, combating organized crime.*

УДК 343.132.9

DOI 10.31733/2078-3566-2021-2-263-271

**Анатолій
ЧЕРНЕНКО®**
кандидат юридичних наук,
доцент

**Анатолій
ШИЯН®**
викладач

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ ЗАТРИМАНОВОГО ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

На підставі виконаного дослідження авторами зроблено висновки про те, що:

– право особи не давати показання проти себе, членів сім'ї чи близьких родичів надається такій особі виключно з метою захисту її законних інтересів, а не ухилення від відповідальності. Не називати свої анкетні дані органам досудового розслідування затриманим за вчинення кримінального правопорушення не можуть бути віднесені до законних інтересів затриманого, така поведінка затриманого, на думку авторів, є протиправною і цілком справедливо може бути віднесена до обставин, які обтяжують покарання, передбачених ст. 67 Кримінального кодексу України;

– процедуру встановлення особи затриманого за вчинення кримінального правопорушення повинен організувати слідчий, який здійснює кримінальне провадження, залучати до неї адміністратора Єдиного державного демографічного реєстру та фахівців Державної міграційної служби України;

– Кримінальний процесуальний кодекс України повинен передбачити додаткові підстави затримання особи за вчинення кримінального правопорушення, якщо він відмовляється назвати дійсні свої дані чи надає неправдиві про себе дані, а в разі відмови затриманого назвати їх і після затримання – додаткові підстави для застосування запобіжного заходу тримання під вартою;

– Кримінальний процесуальний кодекс України та Закон України «Про Єдиний держав-

© Черненко А. П., 2021

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0923-2663>

ap_1956@ukr.net

© Шиян А. Г., 2021

k_kpd@dduvs.in.ua